

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Grundtvigs værker", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 127. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1812_189-txt-shoot-idm4192.pdf (tilgået 03. maj 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Medens den evangeliske Lære misbrugtes af jordisksindede Fyrster til, ogsaa udvortes at bevæge Tydskland, indtog den uden Sværds slag, mest ved sin egen Styrke, men dog understøttet af de verdslige Herrer Lyst til Geistlighedens Godser de tre nordiske Riger. Siden Hakon hin Gamles og Valdemar den Andens Dage vare de, som sagt er, ved Synd og Ugudelighed nedsiunkne i dyb Vanmagt. Bisperne havde omgjordet sig med Sværdet, ei blot fordi deres Hu stod mere til legemlig end aandelig Strid, men og for, som Absalon, endnu engang øiebliklig at oplive den døende Kraft; thi ligervis som de hellige Kar er den sidste Skat et forarmet Folk griber til, saaledes er det og kun mod Enden af et Folks Idrætsliv, naar Mod og Kraft maa søges i Helligdommen, hvor de længst ere at finde, for at vendes til vanhelligt Brug paa Stridens Mark. I en ukristelig Alder kan hardtad Ingen føle at han har Magt og Styrke, uden forsætlig at misbruge den, og det var da intet Under, at Bisperne snart kun uddroge det rakte 128 Sværd for at tiltrue eller vinde sig Guld og Jord og Herredom og end mer forstyrre det Forvirrede. Naar Bisper vare saaledes, var det Daarskab at vente, at Kraft og Retsindighed skulde være parret hos Adelsmænd og Konger. Hine vare hardtad Alle enten liderlige Dagdrivere eller ugudelige Røvere, som efter Fordeel og Lune befæidede Stæder og hinanden eller bare Avindskjold imod Fædrenelandet; Kongerne vare meer og mindre enten aandelige Krøblinge, som Dannemarks Kristoffer den Anden, under hvem Riget hardtad ganske opløstes, eller samvittighedsløse og voldsomme Despoter, som hans Søn, Valdemar Atterdag. Med ham uddøde den kongelige Mandslinie i Danmark, i Norrig var det nys gaaet ligedan og i Sverrig indtraf kort efter det Samme. Ligesom det var en nødvendig Følge af Slægternes Udartning, var det ligesom en Mindelse om, at der behøvedes en ny Aand, hvis Norden skulde leve op igen. Dette^{*1397} blev ret synligt, da alle tre Riger ved det Kalmarske Forbund samledes under Valdemars Datter Margrete: Som en snild Kvinde bragde hun den tredobbelte Krone paa sit Hoved, og som en saadan holdt hun den sammenbundet; men selv var hun sig sin og Rigeres Afmagt bevidst, søgte at beskytte Kysterne mod Sørøvere ved at forsænke Indløbene og at købe Fred af Holsteens Greve ved at give ham Slesvig. Om end hendes Eftermænd havde arvet hendes Snildhed, vilde det kun hjulpet dem lidt, thi længe formaar den ikke at 129 skjule Afmagten, men naar de ogsaa manglede den, maatte deres Færd blive usel og ydmygende. Saa var det med den pommerske Erik og tildels med den bayerske Kristoffer, begge deres Stammers sidste svage Skud. Nu kom en kraftfuld tydsk Slægt paa Nordens Trone med den oldenborgske Grev Kristian, men der var intet Udkomme med de ubændige Svenske, med den selvraadige Adel og Geistlighed, og Intet at udrette med den feige, forkuede Almue i Danmark og Norge. Dette aabenbares ret under Kristians Sønesøn og Navne, en Fyrste med god Forstand og elskelig i sine bedre Øieblikke, men uden Aandsstyrke saalænge han var uden Tro. Han dømte rettelig om Adel og Geistlighed, at naar Saltet raadner, duer det til Intet uden at udkastes og trædes under Fødder, men det var i det høieste kun eengang, han, ved at indkalde en luthersk Præst greb efter det rette Vaaben, ellers vilde han dræbe det aandelige Uhyre med et legemligt Sværd. Han banede vist nok herved Reformationen Vei ind i Norden, ligesom Man ved at borthugge Torne bereder Jorden til at modtage Sædekornet; men dette var kun Guds, ikke hans Hensigt; han tænkte kun paa at udvide sin jordiske Magt, naar han løftede sin Haand mod Almuens Bøddler og Bedragere og det stokholmske Blodbad, hvorved mange af disse henrettedes, bliver en uaftvættelig Skam paa hans Levnet. Den nærmeste Følge af dette Blodbad 130 var, at Sverrig blev et roligt og selvstændigt Rige, thi endeel af de uroligste Hoveder vare faldne for Bøddelens Sværd, og de Andre mægtede ikke at imodstaa Dalekarlenes kække Høvding Gustav Vasa, som havde uddrevet de Danske, og befæstede sin Trone ved for Alvor at befordre den evangeliske Læres Udbredelse. Imidlertid opsagde den jydsk Adel Kristian Huldskab og Troskab, Borger og Bonde holdt med ham, men ond Samvittighed gjorde ham bange og raadvild, saa han flygtede ud af Landet til sin Svoger Keiser Karl. Adelen kaarede hans Farbroder, Hertug Friderich, til Konge. Kristian gik vel siden ind i Norge, men han fangedes ved List og nødtes nu i et 27aarigt Fængsel til at besinde sig, da han ei vilde det paa Kongestolen. Vel søgte de Lybske efter Frederiks Død at befri ham, men denne Krig, som efter Lybakkernes Høvedsmand Grev Kristoffer af Oldenburg kaldes Grevens Feide, tjente kun til at vise, hvor modløst det danske Folk dengang var, og med faa Holstenere under den tappre Johan Rantzau, undertvang Frederiks Søn Kristian Landet. Denne gudfrygtige Herre, som selv havde hørt Luther, lod det være sin første Omsorg at stadfæste Evangelium i Rigerne, ligesom det alt, især ved Herman Tast var prædiket og af ham stadfæstet i Hertugdømmene. Hertil var Alting forberedt, den vakkre Skolemester i Aarhus, Morten Borup,^{*født 1494} havde mellem andre gæve Mænd optugtet Fyenboen Hans Tavsens, som efterat have studeret i Vit¹³¹tenberg kraftig forkyndte Ordet; hans Medtjenere vare hverken faa eller rædde, og paa en Rigsdag blev Luthers Lære næsten uden Modsigelse bifaldet.^{*1536} Nu kom Bugenhagen ind og ordnede Kirkesagerne, Jyden Peder Plade blev Bisp i Sjælland, og Kongen begavede rigelig den Høiskole, som havde bestaaet i København siden Kristian den Førstes Dage. Hvor aldeles død i sig selv Katolisismen var i Norden, sees ogsaa deraf, at Ingen uden Islands Bisp, Jon Arnesen opløftede Haand og Sværd til dens Forsvar.